

NAŠA PRAVA

INFORMACIJE ZA NASTAVNIKE

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-053.2

NAŠA prava : informacije za nastavnike / [autori Blanka Jamnišek
... [et al.] ; ilustrator Matjaž Schmidt]. - Ljubljana :
Ministarstvo inostranih poslova Republike Slovenije, 2005

ISBN 961-6566-01-6
1. Jamnišek, Blanka
221798656

UVOD

Ljudska i dečija prava su univerzalna. Države prihvataju obaveze da obavestavaju i podučavaju o tim pravima, kao i da ih primenjuju i poštuju. Uloga međunarodnih organizacija je da ohrabre države da ispunjavaju svoje obaveze za ostvarenje osnovnih ljudskih i dečijih prava kroz različite programe.

Tokom poslednje decenije obrazovanje za ljudska prava je postalo jedna od centralnih tačaka o kojoj se raspravlja u teoriji, istraživanjima, politici i praksi. U 2005. godini Ujedinjene nacije su pokrenule „Svetski program obrazovanja za ljudska prava“, Evropska unija uvodi „Evropsku inicijativu za demokratiju i ljudska prava“, a Savet Evrope je proglasio „Evropsku godinu građanskog društva kroz obrazovanje“. Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OSCE – Organization for Security and Cooperation in Europe), čiji je vaša država član, takođe ima svoje obaveze. One su utvrđene u decembru 2003. u OEBS-ovoj „Strategiji odgovora na pretnje po bezbednost i stabilnost u 21. veku“:

„Naponi OEBS-a biće naročito usmereni prema mlađim generacijama kako bi se ojačalo njihovo razumevanje potrebe za tolerancijom i važnosti pomirenja i mirnog zajedničkog života. Njihova stanovišta i pogled na budućnost su od najveće važnosti. Stoga OEBS preuzima jaču ulogu u oblasti obrazovanja tamo gde je to primereno. Oblast kao što je obrazovanje za ljudska prava zaslužuje posebnu pažnju.“

Da bi doprinela primeni ovih OEBS-ovih obaveza Slovenija, kao država koja predsedava OEBS-om u 2005. godini, želi da sprovede pilot projekat u državama članicama OEBS-a. Veoma nam je drago da ste i vi odlučili da učestvujete u tome.

U skladu sa Konvencijom o pravima deteta, koju je ratifikovala većina država sveta, i na osnovu dobre nastavne prakse u slovenačkim školama, zadovoljstvo nam je da vam ponudimo koristan materijal za učenje o dečijim pravima za decu uzrasta od 10 do 12 godina.

Sličan materijal je u Sloveniji pobudio pažnju kako dece školskog uzrasta tako i nastavnika. Evaluacija koju je izveo Institut za obrazovna istraživanja u Ljubljani između decembra 2004. i januara 2005. (na osnovu odgovora koji

su nastavnici dali u upitniku) pokazala je da postoji značajna promena u poimanju ljudskih prava kod učenika koji su učestvovali u projektu. Prema ovom istraživanju učenici su bolje prepoznavali kršenje prava i bili su osetljiviji za prava dece u svakodnevnoj školskoj praksi. Istovremeno, veliki broj nastavnika je istakao da su kroz učešće u projektu stekli dodatna znanja koja će im omogućiti da i ubuduće učestvuju u sličnim projektima koji se tiču ljudskih i dečijih prava.

Nastavni materijal koji nudimo u okviru OEBS-ovog pilot projekta sastoji se od skupa kartica koje sadrže jednostavan tekst o dečijim pravima i albuma za učenike u kojem sakupljaju kartice. Na početku pilot projekta, kada započinjete učenje, svaki učenik u razredu dobija prazan album. Potom se na svakom času razgovara o jednoj kartici. Na kraju učenici zadržavaju svoj album sa svim prikupljenim karticama.

Ova informativna brošura namenjena je nastavnicima. Ona sadrži neke savete kako da se razmatraju pitanja koja su sadržana na karticama a napravljena je kako bi pomogla nastavnicima u vođenju diskusija i stimulisanju odgovarajućih aktivnosti. Materijal sadrži i spisak mogućih tehnika za rad u grupama. Uzimajući u obzir poštovanje osnovnih ljudskih prava svakog deteta i ljudskog bića, ovaj nastavni materijal će vam omogućiti da tehniku podučavanja koju smatrate najprimerenijom. Jedan od mogućih pristupa je i razgovor o odgovornostima u poređenju sa pravima i davanje primera iz svakodnevnog života i školske prakse.

U ovoj brošuri ćete takođe naći zvaničan tekst Konvencije o pravima deteta i koristan spisak izvora sa detaljnijim informacijama o obrazovanju za dečija i ljudska prava. Kako je pitanje obrazovanja za ljudska prava ozbiljno i važno, ovaj nastavni materijal ne može da obuhvati sve relevantne teme i tehnike podučavanja. Stoga smo priložili podatke o izvorima u pisanim izdanjima (knjigama, priručnicima, itd.) i na internetu kako biste mogli da detaljnije proučite ovu oblast. Takođe, sadržane su i najkorisnije i najšire korišćene informacije koje nude međunarodne i nevladine organizacije.

Veoma smo zainteresovani da čujemo vaša iskustva i komentare nakon uključivanja u pilot projekat, te prilažemo kraći upitnik. Na taj način želimo da sakupimo povratne informacije iz iskustva nastavnika i komentare o predloženoj metodi obrazovanja za ljudska prava. To će pomoći da poboljšamo nastavne metode i materijale za buduće generacije.

Ovo je jednostavan nastavni materijal koji se može koristiti kao dodatak već postojećim metodama i sredstvima ili kao inovativan pristup van formalnog školskog nastavnog programa. U državama u kojima ne postoji obrazovanje za ljudska prava za ovu ciljnu grupu, pilot projekat bi mogao da stimuliše početak procesa obrazovanja za ljudska prava.

Ako ovaj pilot projekat bude prihvaćen i sproveden na zadovoljavajući način na području OEBS-a, nadamo se da ćemo ga poboljšati i nastaviti u budućnosti. Obrazovanje za ljudska i dečija prava nije samo naša obaveza, već nam predstavlja zadovoljstvo da doprinesemo zdravom razvoju mladih generacija. Verujemo da obrazovanje za ljudska prava predstavlja zajednički poduhvat u kome zajednički napori predstavljaju ulaganje u buduće građane, odnosno decu današnjice. Najiskrenije se nadamo da ćete uživati učestvujući u ovom projektu.

METODOLOGIJA MOGUĆE TEHNIKE ZA GRUPNI RAD

DISKUSIJA

Diskusije predstavljaju dobar način da nastavnici i učenici otkriju kakvi su njihovi stavovi o ovim pitanjima. To je veoma važno u obrazovanju za ljudska prava zato što pored poznavanja činjenica učenici takođe treba sami da istražuju i analiziraju probleme. Vesti, poster i analize pojedinačnih slučajeva predstavljaju korisna sredstva za podsticanje diskusije. Počnite sa pitanjem „Šta vi mislite o...?“.

GRUPE ZUJALICE

Ovo je koristan metod ako postoje teškoće u iznošenju ideja tokom diskusije u koju su uključeni svi učenici. Zamolite učenike da minut-dva rezgovaraju o temi u parovima, a da zatim podele svoje ideje sa ostatkom grupe. Uskoro ćete videti da atmosfera „vrvi“ od razgovora i da učenici „vrve“ od ideja!

RAD U MALIM GRUPAMA

Rad u malim grupama se razlikuje od rada sa celom grupom. To je metod koji podstiče svakoga da učestvuje i koji pomaže da se razvije saradnja i timski rad. Veličina grupe zavisi od praktičnih pitanja kao što je ukupan broj učenika i veličina raspoloživog prostora. Malu grupu mogu da čine dva ili tri učenika, ali se najbolje radi u grupi od šest do osam učenika. Rad u malim grupama može da traje petnaest minuta, sat ili ceo dan u zavisnosti od postavljenog zadatka.

Retko kada je produktivno samo reći učenicima da „porazgovaraju o problemu“. Šta god da je tema, od suštinske je važnosti da rad bude jasno definisan i da se učenici koncentrišu na rad sa ciljem da daju povratnu informaciju celoj grupi. Na primer, postavite zadatak u obliku problema koji treba rešiti ili pitanja koje zahteva odgovor.

SLIKE: CRTEŽI, KOLAŽ, STRIPOVI, FOTOGRAFIJE

„Slika kazuje hiljadu reči“. Vizuelne predstave su moćno sredstvo kako za pružanje informacije tako i za razvoj interesovanja. Ne zaboravite da je crtež važno sredstvo samoizražavanja i komunikacije, kako za one kojima je vizuelni način izražavanja omiljen, tako i za one koji nisu dobri u verbalnom izražavanju.

MEDIJI: NOVINE, RADIO, TELEVIZIJA, INTERNET

Mediji su nezaobilazan izvor dobrog materijala za diskusiju. Uvek je zanimljivo diskutovati o sadržaju i načinu na koji je on predstavljen, kao i analizirati predrasude i stereotipe.

FILMSKE, VIDEO I RADIO PREDSTAVE

Film, video i radijske emisije su snažno sredstvo u obrazovanju za ljudska prava, a veoma su popularni među mladim ljudima. Diskusije nakon gledanja filma predstavlja dobru početnu tačku za dalji rad. Teme mogu biti učenička prva reakcija na odgledan film, , koliko je film veran „stvarnom životu“, da li su likovi realistično prikazani, da li je u filmu promovisano određeno političko ili moralno stanovište.

BRAINSTORMING (BERZA IDEJA)

Brainstorming je način da se uvede nova tema, ohrabri kreativnost i da se za kratko vreme dodje do brojnih ideja. Može da se koristi za rešavanje specifičnih problema ili da se odgovori na pitanje.

Uputstvo:

- Izaberite temu koju želite da razmatrate i formulišite pitanje na koje je moguće dati više odgovora.
- Zapišite pitanje na jasno vidljivom mestu.
- Zamolite učenike da iskažu svoje ideje i zapišite ih na jasno vidljivom mestu. Ideje treba da budu formulisane kao jedna reč ili kratka fraza.
- Prekinite razmatranje kad ponestane ideja i potom
- Prođite kroz sve predloge tražeći komentare.

Napomena:

- Zapišite SVAKI nov predlog. Često su najkreativniji predlozi najkorisniji i najzanimljiviji!
- Niko ne treba da komentariše ili ocenjuje ono što je zapisano dok se sve ne završi, niti treba da se ponavljaju već izrečene ideje.
- Ohrabrite sve da daju svoj doprinos.
- Svoje ideje iznesite samo ako je potrebno da podstaknete grupu.
- Ako je predlog nejasan, tražite pojašnjenje.

PISANJE PO ZIDU

Ovo je oblik brainstorming-a. Učenici zapisuju svoje ideje na malom parčetu papira i lepe ih na zid. Prednost ove metode je da učenici mogu da sednu i mirno razmisle pre nego što ideje drugih utiču na njih, i što možete da premeštate papire kako biste razvrstavali ideje.

ROLE -PLAY

Igra uloga (Role-play) je kraći dramski prikaz koji izvode učenici. Iako ljudi crpe ideje za igru uloga iz sopstvenog životnog iskustva, uglavnom je reč o improvizaciji. Cilj je da se ožive situacije ili okolnosti koje nisu poznate učenicima. Igra uloga može da poboljša razumevanje situacije i da podstakne saosećanje prema onima koji su u nju uključeni.

- Igra uloga se razlikuje od simulacija u tome što iako simulacije mogu da se sastoje od kraćeg dramskog prikaza obično se zasnivaju na pisanom tekstu te im nedostaje jednak stepen improvizacije.
- Vrednost igre uloga je u tome što imitira stvaran život. Može da dovede do pitanja za koje ne postoje jednostavni odgovori, na primer o ispravnom ili pogrešnom ponašanju. Kako bi se postigao bolji uvid, korisna je tehnika zamene uloga.

Igru uloga treba pažljivo koristiti. Na prvom mestu, od suštinske je važnosti da učenici imaju vremena da na kraju izađu iz uloge. Na drugom, svako treba da poštuje osećanja pojedinaca i socijalnu strukturu grupe. Na primer, igra uloga o ljudima sa posebnim potrebama treba da uzme u obzir činjenicu da neki od učenika može pripadati toj kategoriji (iako hendikep nije uočljiv) ili pak neki njihov rođak ili blizak prijatelj. Oni ne treba da se osećaju povređeno, niti da budu primoravani da se eksponiraju ili marginalizuju. Ako se to dogodi, shvatite to ozbiljno (izvinite se, ponovo pokrenite pitanje kao primer itd.). Takođe, vodite računa o stereotipima. Igra uloga izvlači iz učesnika ono što oni misle o drugim ljudima kroz njihovu „sposobnost“ da ih glume ili imitiraju. To je upravo ono što ove aktivnosti čini zabavnim! Može biti korisno da preispitate problem, postavljanjem pitanja „da li mislite da su ljudi koje ste sad glumili zaista takvi?“. Uvek je poučno da učenici shvate potrebu za stalnim kritičkim osvrtom na informacije. Stoga možete da upitate učesnike odakle im informacija na kojoj su zasnivali razvoj lika.

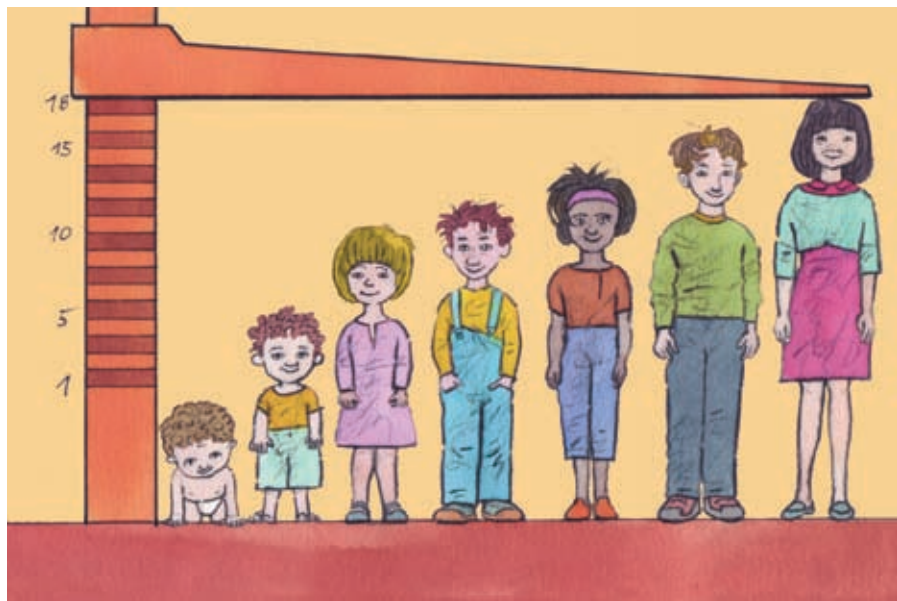
SIMULACIJE

Simulacije se mogu posmatrati kao proširene igre uloga u koje će svi biti uključeni. Simulacije omogućavaju ljudima da iskuse izazovne situacije, ali u sigurnom ambijentu. One često zahtevaju izvestan stepen emotivne angažovanosti, što ih čini veoma moćnim sredstvom. Učenici uče ne samo svojom glavom i rukama, već i srcem.

Završno preispitivanje i objašnjavanje je naročito važno nakon simulacije. Učenici treba da diskutuju o svojim osećanjima, zašto su izabrali da preduzmu korake koje su preduzeli, da li je bilo neke nepravde koju su doživeli, i koliko su im prihvatljiva rešenja koja su postignuta. Treba im pomoći da naprave paralelu između onoga što su iskusili i stvarne situacije u svetu.

**„Više o tehnikama rada u grupama možete saznati u publikaciji COMPASS (Kompas) Saveta Evrope, navedenoj u drugom delu brošure pod naslovom „DODATNI IZVORI ZA OBRAZOVANJE ZA LJUDSKA I DEČIJA PRAVA“.*

Konvencija o pravima deteta Ujedinjenih nacija kaže da je dete svako ljudsko biće koje još nije punoletno. Mi, deca, imamo pravo da znamo naša prava. Sve države se obavezuju da poštuju dečja prava i da štite naše dugoročne interese.

Dodatne informacije: (Član 1 Konvencije o pravima deteta)

Nastavnik izlaže deci kratak pregled Konvencije o pravima deteta koju je usvojila Generalna skupština UN-a. Nastavnik može da predoči dugoročni interes da se kod građana izgradi jača posvećenost pravima.

Moguće aktivnosti: diskusija i moguće skiciranje „postera o pravima“

- Šta znači biti ljudsko biće?
- Zašto postoje pravila i zakoni?
- Zašto postoji poseban dokument kojim se deci garantuju njihova prava?
- Koja prava su zagarantovana Konvencijom o pravima deteta?
(deca u grupama nabrajaju prava koja znaju; nakon izveštaja svake grupe može da se napravi zajednički poster dečjih prava)
- Gde smo se upoznali sa ovim pravima?
- Kako i gde možemo da dobijemo više informacija o našim pravima?
- Šta su to naši dugoročni interesi? (deca nabrajaju svoje interese, međusobno ih upoređujući)

Mi, deca, imamo pravo na život, opstanak i razvoj. Mi imamo pravo na adekvatnu hranu i čistu pijačo vodu.

Dodatne informacije: (Članovi 6 i 27 Konvencije o pravima deteta)

Ovo pravo je od naročite važnosti i njemu je Generalna skupština UN-a posvetila posebnu pažnju. Nastavnik može da istakne odgovornost državnih zvaničnika i vlasti prema garantovanju ovih prava.

Moguće aktivnosti: pisanje po zidu i diskusija

- Šta je potrebno za razvoj deteta (sigurnost, hrana, voda, obrazovanje)?
- Šta znače adekvatna hrana i čista pijača voda?
- Zašto je ovo pravo toliko važno?
- Da li znate za slučajeve u kojima ovo pravo nije zagantovano deci (gde)?
- Ko mora da im pomogne i na koji način mi možemo da im pomognemo?

Od rođenja, mi imamo pravo na ime i sticanje državljanstva, bez obzira na naše mesto stanovanja.

Dodatne informacije: (Članovi 7 i 8 Konvencije o pravima deteta)

Nastavnik može da povede raspravu o važnosti prava na ime kao dela nečijeg identiteta. Nakon razgovora o lokalnim imenima, možda se može govoriti i o stranim imenima i državljanstvu.

Moguće aktivnosti: diskusija pred mapom sveta: nastavnik pokazuje područje OEBS-a koje obuhvata 55 zemalja, govoreći da deca svuda u svetu uče o dečijim pravima (svi imaju pravo na ime i državljanstvo) i predstavlja nekoliko slučajeva.

- Šta znači tvoje ime?
- Da li poznajete decu koja nemaju ime ili državljanstvo; da li ste ikada čuli za decu koja nemaju izvod iz matične knjige rođenih; zašto to nije dobro?

Mi деца imamo pravo da živimo sa našim roditeljima, porodicama ili onima koji se najbolje staraju o nama.

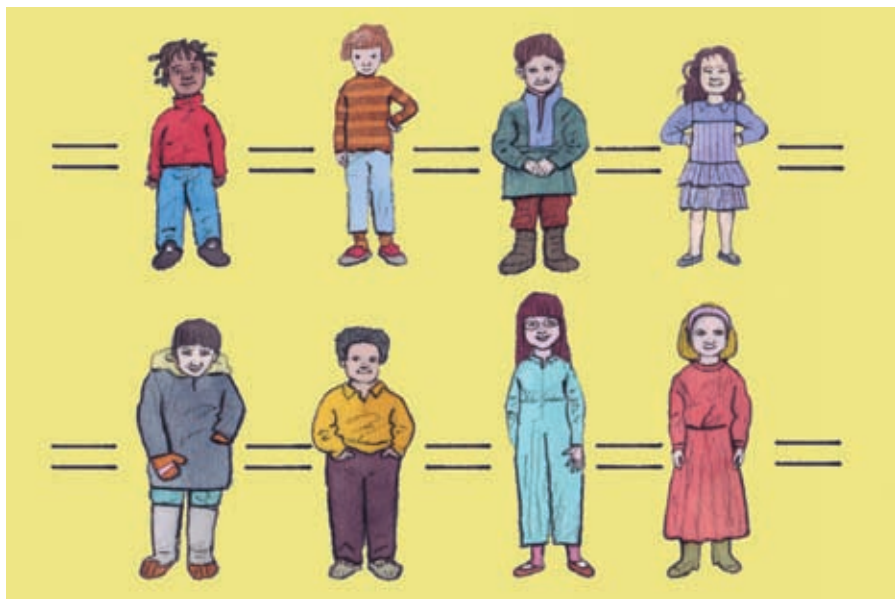
Dodatne informacije: (Članovi 5, 9 i 18 Konvencije o pravima deteta)

Ovde može da se naglasi princip detetovog naboljeg interesa; o ovom pravu se detaljnije govori u članu 3 Konvencije o pravima deteta. Da bi se osigurala bezbednost deteta i ono što je u njegovom najboljem interesu, ponekad je primereno da dete ne bude sa porodicom ili svojim starateljima.

Moguće aktivnosti: grupe zujalice i diskusija

- *Koje vrste porodice poznaješ (različite veličine porodice, različit broj dece, porodice sa jednim roditeljem, nekoliko generacija živi zajedno, itd.)?*
- *Šta znači da roditelji/staratelji najbolje brinu o nama? Na koji način?*
- *Ko se stara o tebi?*

Niko nema prava da decu diskriminiše na osnovu pola, rase, jezika, vere, ili nacionalnog ili etničkog porekla.

Dodatne informacije: (Član 2 Konvencije o pravima deteta)

Međunarodna pravni dokumenti, uključujući Konvenciju o pravima deteta, zasnivaju se na principu nediskriminacije. Prema ovoj Konvenciji sva deca imaju pravo da uživaju sva prava i slobode.

Moguće aktivnosti: *diskusija, mogu da se koriste informacije iz medija*

- *Nastavnik stimuliše decu da naglas razmišljaju o različitostima u svetu; koje rase, jezike, vere, nacije i etničke grupe znamo?*
- *Diskusiju treba usmeriti ka uvažavanju jednakosti i poštovanju različitosti, i ka činjenici da je na svakom mestu neko stranac.*
- *Gde su razlike među nama (na primer, u razredu)?*
- *U kom smislu smo slični jedni drugima?*

Mi, deca, imamo pravo na školovanje i brezplačno osnovno obrazovanje.

Dodatne informacije: (Članovi 28 i 29 Konvencije o pravima deteta)
Garantovanje ovog prava zasniva se na principu jednakih mogućnosti.

Moguće aktivnosti: *rad u malim grupama, diskusija*

- *Zašto je obrazovanje važno?*
- *Da li sva deca koja su tvoje godište idu u školu?*
- *Da li postoji neko ko ne ide u školu i zašto (ovde, negde drugde, u inostranstvu)?*
- *Kako bi ti obezbedio da sva deca na svetu imaju mogućnost da dobiju osnovno obrazovanje; zašto je to važno?*

Slušajte nas, decu, jer mi imamo pravo da izrazimo naše mišljenje.

Dodatne informacije: (Članovi 12, 13, 14, 15 i 17 Konvencije o pravima deteta)
Kao dodatak pravu na izražavanje, deci se garantuju sva ostala osnovna građanska prava i slobode, kao što je sloboda udruživanja, sloboda misli, savesti i veroispovesti kao i pristup informacijama.

Moguće aktivnosti: *diskusija o izabranoj temi (mogu da se koriste filmovi, video materijal i radijske emisije)*

- *Svako iskazuje svoje mišljenje o izabranoj temi; svako sluša svakoga.*
- *Diskusija: zašto je važno izraziti se i slušati druge?*
- *Kako možeš postići da odrasli saslušaju tvoje mišljenje?*
- *Zašto su građanska prava toliko važna?*

Dodatne informacije: (Član 24 Konvencije o pravima deteta)

Mogoče aktivnosti: igra uloga, pisanje po tabli i rasprava

- *Svako dete neka navede neku bolest za koju je potrebna zdravstvena nega (mogu da igraju uloge doktora i pacijenta); nastavnik beleži nabrojane bolesti na tabli.*
- *Diskusija na temu da li se ovo pravo poštuje u zdravstvenoj nezi dece? Ako ne, ko treba deci da garantuje ovo pravo?*

Deca sa posebnim potrebama imaju pravo na posebnu negu.

Dodatne informacije: (Član 23 Konvencije o pravima deteta)

Nastavnik objašnjava deci zašto je deci sa posebnim potrebama neophodna posebna nega i kako su ponekad deca drugačija zbog načina na koji su rođena ili drugih stvari koje su im se dogodile.

Moguće aktivnosti: *diskusija*

- Ko su deca sa posebnim potrebama (navesti vrste smetnji kao i „sakrivene smetnje“ i hendikep – fizički, psihički, socijalni)?
- Kako ta deca mogu da dobiju posebnu negu koja im je potrebna?
- Kako im se može pomoći da vode normalan društveni život i da normalno učestvuju u redovnoj nastavi?

Ako smo mi, deca, izbeglice ili stranci u drugoj zemlji, imamo pravo na odgovarajuću negu i zaštitu.

Dodatne informacije: (Članovi 20 i 22 Konvencije o pravima deteta)

Moguće aktivnosti: *diskusija na osnovu aktuelnih događaja i vesti iz medija*

- *Ko su izbeglice, lica koja traže azil, i stranci?*
- *Da li znaš nekoga? Odakle su?*
- *Šta im je najviše potrebno; ko može da im pomogne i kako?*
- *Kako mi možemo da im pomognemo (ako neko od njih dođe ili je već među nama)?*

Mi, deca, imamo pravo na odmor, igru i učešće u rekreativnim aktivnostima.

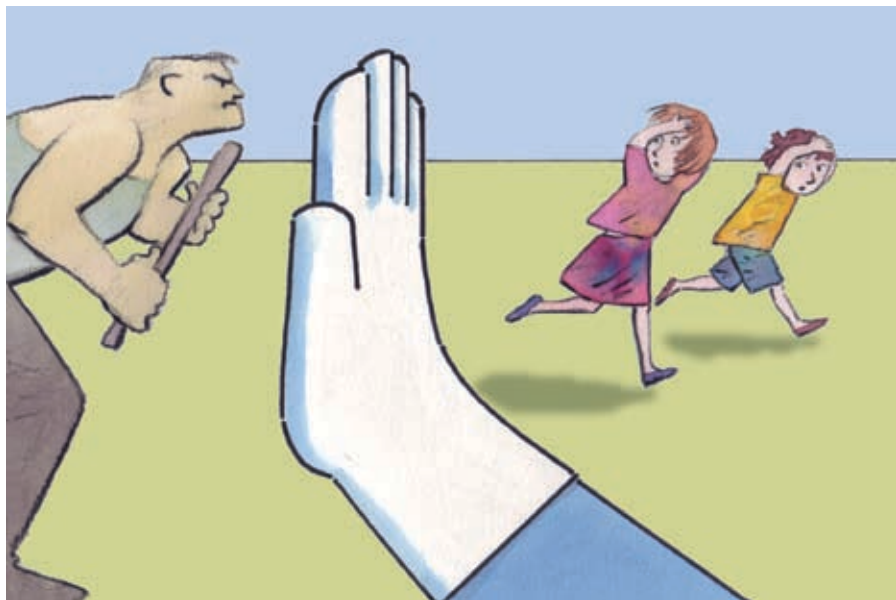

Dodatne informacije: (Član 31 Konvencije o pravima deteta)

Moguće aktivnosti: crtanje i diskusija; izložba crteža
(na primer, u učionici, u školi)

- Deca crtaju ono što vole da rade u svoje slobodno vreme.
- Svako pokazuje i opisuje svoj crtež.
- Nastavnik beleži najomiljenije aktivnosti na tabli.
- Nastavnik vodi diskusiju o tome šta je slobodno vreme i zašto je ono važno.

Mi, deca, imamo pravo na zaščito od svih vrsta nasilja i zlostavljanja.

Dodatne informacije: (Članovi 33, 34, 35, 36, 37 i 38 Konvencije o pravima deteta)

Moguće aktivnosti: *diskusija i pisanje po zidu*

- *Koje vrste nasilja poznaješ (fizičkog i psihičkog)?*
- *Ko su nasilne osobe, ko su žrtve?*
- *Ko treba da štiti decu od nasilja?*

Mi, deca, ne smemo da budemo korišćeni kao jeftina radna snaga, naročito ne zbog našeg školovanja.

Dodatne informacije: (Član 32 Konvencije o pravima deteta)

Nastavnici treba da se uvere da deca razumeju razliku između obavljanja kućnih poslova koji su vezani za njihovu odgovornost kao članova porodice i eksploataisanja.

Moguće aktivnosti: *diskusija*

- *Da li vi, deca, pomažete kod kuće i kakvu vrstu poslova radite?*
- *Da li znate decu koja ne idu u školu zato što su prisiljena da rade?*
- *Čega su lišena ta deca?*

KONVENCIJA O PRAVIMA DETETA

PREAMBULA

Države članice ove konvencije,

Smatrajući da, u skladu sa principima proklamovanim u Povelji Ujedinjenih nacija, priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih pripadnika ljudske zajednice predstavlja osnovu slobode, pravde i mira u svetu,

Imajući u vidu da su narodi Ujedinjenih nacija u Povelji ponovo potvrdili veru u osnovna prava čoveka i dostojanstvo i vrednost ljudske ličnosti i odlučili da doprinose socijalnom napretku i podizanju životnog standarda u većoj slobodi,

Svesne da su Ujedinjene nacije u Opštoj deklaraciji o pravima čoveka i međunarodnim paktovima o pravima čoveka proklamovale i saglasile se da svakom pojedincu pripadaju sva prava i slobode sadržane u njima, bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, političko ili drugo ubeđenje, nacionalno ili socijalno poreklo i imovinsko stanje, rođenje ili drugi status,

Podsećajući da su Ujedinjene nacije u Opštoj deklaraciji o pravima čoveka proklamovale da detinjstvu pripada posebna briga i pomoć,

Uverene da porodici, kao osnovnoj jedinici društva i prirodnoj sredini za razvoj i blagostanje svih njenih članova, a posebno dece, treba da bude pružena neophodna zaštita i pomoć kako bi mogla u potpunosti da preuzme odgovornosti u zajednici,

Svesne činjenice da dete, u cilju potpunog i skladnog razvoja ličnosti, treba da raste u porodičnoj sredini, u atmosferi sreće, ljubavi i razumevanja,

Smatraju da dete treba da bude u potpunosti pripremljeno da živi samostalno u društvu i da bude vaspitano u duhu ideala proklamovanih u Povelji Ujedinjenih nacija, a posebno u duhu mira, dostojanstva, tolerancije, slobode, ravnopravnosti i solidarnosti,

Imajući u vidu da je potreba za posvećivanjem posebne brige za dete iznesena u Ženevskoj deklaraciji o pravima deteta iz 1924. godine i u Deklaraciji o pravima deteta koju su usvojile Ujedinjene nacije 1959. godine i priznata u Opštoj deklaraciji o pravima čoveka, u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (posebno u čl. 23. i 24), u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (posebno u članu 10) i u statutima i odgovarajućim instrumentima specijalizovanih agencija i međunarodnih organizacija koje se bave zaštitom dece,

Imajući u vidu, kako je naznačeno u Deklaraciji o pravima deteta koju je usvojila Generalna skupština 20. novembra 1959. godine, da su "detetu, s obzirom na njegovu fizičku i mentalnu nezrelost, potrebni posebna zaštita i briga, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu, kako pre tako i posle rođenja".

Podsećajući na odredbe Deklaracije o socijalnim i pravnim principima koje se odnose na zaštitu i blagostanje dece, s posebnim osvrtom na nacionalno i međunarodno starateljstvo i usvojenje, Pravilima Ujedinjenih nacija o standardnom minimumu u maloletničkom pravosuđu (Pekinška pravila) i Deklaraciju o zaštiti žena i dece u slučaju vanrednog stanja i oružanog sukoba,

Svesne da u svim zemljama sveta ima dece koja žive u vanredno teškim uslovima i da je takvoj deci neophodna posebna briga,

Uzimajući u obzir značaj tradicija i kulturnih vrednosti svakog naroda za zaštitu i skladan razvoj deteta,

Svesne značaja međunarodne saradnje za poboljšanje uslova života dece u svim zemljama, posebno u zemljama u razvoju,

Saglasile su se o sledećem:

DEO I.

Član 1.

Za svrhe ove konvencije, dete je ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ako se, na osnovu zakona koji se odnosi na dete, punoletstvo ne stiče ranije.

Član 2.

1. Države članice ove konvencije poštuju i obezbeđuju prava sadržana u Konvenciji svakom detetu pod njihovom jurisdikcijom, bez ikakve diskriminacije i bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, političko ili drugo ubeđenje, nacionalno, etničko ili socijalno poreklo, imovno stanje, onesposobljenost, rođenje ili drugi status deteta ili njegovog roditelja ili zakonitog staratelja.

2. Države članice preduzimaju sve potrebne mere kako bi se obezbedila zaštita deteta od svih oblika diskriminacije ili kazne zasnovane na statusu, aktivnostima, izraženom mišljenju ili ubeđenju roditelja, zakonitih staratelja ili članova porodice deteta.

Član 3.

1. U svim aktivnostima koje se tiču dece od primarnog značaja su interes deteta bez obzira na to da li ih sprovode javne ili privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tela.

2. Države članice se obavezuju da detetu obezbede takvu zaštitu i brigu koja je neophodna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, zakonitih staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dete i preduzimaju u tom cilju sve potrebne zakonodavne i administrativne mere.

3. Države članice se staraju da institucije, službe i ustanove koje su odgovorne za brigu ili zaštitu dece budu u skladu sa standardima koje su utvrdili nadležni organi, posebno u oblasti sigurnosti i zdravlja i broju i podobnosti osoblja, kao i stručnog nadzora.

Član 4.

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne i ostale mere za ostvarivanje prava priznatih u ovoj konvenciji. U vezi sa ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, države članice preduzimaju takve mere maksimalno koristeći svoja raspoloživa sredstva, a gde je to potrebno, u okviru međunarodne saradnje.

Član 5.

Države članice poštuju odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili, ako je takav slučaj, članova šire porodice ili zajednice, kako je predviđeno lokalnim

običajima, zakonskih staratelja ili drugih lica zakonski odgovornih za dete, da na način koji je u skladu s razvojem sposobnosti deteta obezbede, upute i usmeravaju dete u ostvarivanju njegovih prava koja su priznata u ovoj konvenciji.

Član 6.

1. Države članice priznaju da svako dete samim rođenjem ima pravo na život.
2. Države članice obezbeđuju u najvećoj mogućoj meri opstanak i razvoj deteta.

Član 7.

1. Dete se prijavljuje odmah nakon rođenja i od rođenja ima pravo na ime, pravo na staranje, državljanstvo i, ako je to moguće, pravo da zna ko su mu roditelji i pravo na njihovo staranje.
2. Države članice obezbeđuju ostvarivanje ovih prava u skladu s nacionalnim zakonom i svojim obavezama u skladu s odgovarajućim međunarodnim instrumentima iz ove oblasti, posebno u slučajevima u kojima bi dete inače bilo apatrid.

Član 8.

1. Države članice se obavezuju da poštuju pravo deteta na očuvanje svog identiteta, uključujući državljanstvo, ime i porodične veze, kako je to priznato zakonom, bez nezakonitog mešanja.
2. U slučajevima kada je dete nelegalno lišeno nekih ili svih elemenata svog identiteta, države članice pružaju odgovarajuću pomoć i zaštitu kako bi mu što brže bio vraćen identitet.

Član 9.

1. Države članice obezbeđuju da nijedno dete ne bude odvojeno od svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležni organi na osnovu sudskog uvida odluče, u skladu s odgovarajućim zakonom i procedurama, da je takvo razdvajanje neophodno i u najboljem interesu deteta. Takva odluka može biti neophodna u određenom slučaju, kao npr. ako roditelji zlostavljaju ili zanemaruju dete ili ako žive odvojeno pa se mora doneti odluka o mestu stanovanja deteta.

2. U svakom postupku, u skladu a tačkom 1, sve zainteresovane strane dobiće priliku da učestvuju u postupku i da iznesu svoje mišljenje.

3. Države članice poštuju pravo deteta koje je odvojeno od jednog ili oba roditelja da održava lične odnose i neposredne kontakte sa oba roditelja na stalnoj osnovi, osim ako je to u suprotnosti sa najboljim interesima deteta.

4. U slučajevima kada je razdvajanje posledica mere koju je preduzela država članica, kao što su pritvor, zatvor, izgnanstvo, deportacija ili smrt (uključujući smrt koja iz bilo kod razloga nastupi dok je na brizi države) jednog ili oba roditelja ili deteta, država članica će, na zahtev, roditeljima, detetu ili, ako je takav slučaj, drugom članu porodice obezbediti osnovne informacije o mestu boravka odsutnog člana/članova porodice ako davanje takve informacije ne ide na štetu dobrobiti deteta. Države članice se nadalje staraju da podnošenje takvog zahteva samo po sebi ne povlači nikakve štetne posledice za zainteresovano lice/lica.

Član 10.

1. U skladu sa obavezom država članica, shodno članu 9. tačka 1, zahteve deteta ili njegovih roditelja da uđe u državu članicu ili je napusti radi spajanja porodice države članice rešavaju na pozitivan, human i ekspeditivan način. Države članice, takođe, obezbeđuju da podnošenje takvog zahteva ne povlači nikakve štetne posledice za podnosioc zahteva i članove njihove porodice.

2. Dete čiji roditelji žive u različitim državama ima pravo da održava lične veze i neposredne kontakte sa oba roditelja na stalnoj osnovi, osim pod izuzetnim okolnostima. U tom cilju i u skladu sa obavezom država članica, shodno članu 9. tačka 2, države članice poštuju pravo deteta i njegovih roditelja da napuste svaku zemlju, uključujući i sopstvenu, kao i da uđu u svoju zemlju. Pravo na napuštanje svake zemlje podleže samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su potrebna radi zaštite nacionalne bezbednosti, javnog reda (ordre public) javnog zdravlja i morala ili prava i sloboda drugih i koja su u skladu sa ostalim pravima priznatim u ovoj konvenciji.

Član 11.

1. Države članice preduzimaju mere za borbu protiv nelegalnog transfera i nevraćanje dece iz inostranstva.

2. U tom cilju, države članice podstiču zaključivanje bilateralnih ili multilateralnih sporazuma ili pristupanje postojećim sporazumima.

Član 12.

1. Države članice obezbeđuju detetu koje je sposobno da formira svoje sopstveno mišljenje pravo slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču deteta, s tim što se mišljenju deteta posvećuje dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću deteta.

2. U tu svrhu, detetu se posebno daje prilika da bude saslušano u svim sudskim i administrativnim postupcima koji se odnose na njega, bilo neposredno ili preko zastupnika ili odgovarajućeg organa, na način koji je u skladu sa proceduralnim pravilima nacionalnog zakona.

Član 13.

1. Dete ima pravo na slobodu izražavanja koja obuhvata i slobodu da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta, bez obzira na granice, bilo usmeno ili pismeno ili preko štampe, umetnosti ili nekog drugog medija po izboru deteta.

2. Ostvarivanje ovog prava može da podleže izvesnim ograničenjima, ali samo onim koja su određena zakonom i koja su neophodna:

(a) radi poštovanja prava ili ugleda drugih; ili

(b) radi zaštite nacionalne bezbednosti, ili javnog reda (*ordre public*), ili javnog zdravlja ili morala.

Član 14.

1. Države članice poštuju pravo deteta na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti.

2. Države članice poštuju prava i dužnosti roditelja i, ako je takav slučaj, zakonitih staratelja da usmeravaju dete u ostvarivanju njegovog prava na način koji je u skladu sa razvojem njegovih sposobnosti.

3. Sloboda ispoljavanja veroispovesti ili ubeđenja može da podleže samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su neophodna radi zaštite javne sigurnosti, reda, zdravlja ili morala ili osnovnih prava i sloboda drugih.

Član 15.

1. Države članice priznaju prava deteta na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.

2. Ne mogu se nametnuti nikakva ograničenja na ostvarivanje ovih prava, osim onih koja su u skladu sa zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne sigurnosti, javnog reda (ordre public), zaštite javnog zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih.

Član 16.

1. Ni jedno dete ne sme biti izloženo samovoljnom ili nezakonitom mešanju u njegov privatni i porodični život, dom ili ličnu prepisku, kao ni nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.

2. Dete ima pravo na zaštitu zakona od takvog mešanja ili napada.

Član 17.

Države članice priznaju značajnu ulogu sredstvima javnog informisanja i omogućavaju pristup deteta informacijama i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, posebno onih čiji je cilj unapređenje njegovog socijalnog, duhovnog i moralnog dobra i fizičkog i mentalnog zdravlja. U tom cilju, države članice:

(a) podstiču sredstva javnog informisanja da šire informacije i materijale od socijalnog i kulturnog interesa za dete i u skladu sa članom 29;

(b) podstiču međunarodnu saradnju u proizvodnji, razmeni i širenju takvih informacija i materijala iz različitih kulturnih, nacionalnih i međunarodnih izvora;

(c) podstiču objavljivanje i širenje dečjih knjiga;

(d) podstiču sredstva javnog informisanja da posvete posebnu pažnju lingvističkim potrebama deteta koje pripada manjinskoj grupi ili koje je autohtonog porekla;

(e) podstiču razvoj odgovarajućih smernica za zaštitu deteta od informacija i materijala koji štete njegovom dobru, imajući u vidu odredbe čl. 13. i 18.

Član 18.

1. Države članice će uložiti sve napore kako bi se uvažavalo načelo da oba roditelja imaju zajedničku odgovornost u podizanju i razvoju deteta. Roditelji ili, u zavisnosti od slučaja, zakoniti staratelji imaju glavnu odgovornost za podizanje i razvoj deteta. Interesi deteta su njihova osnovna briga.

2. Radi garantovanja i unapređivanja prava sadržanih u ovoj konvenciji, države članice pružaju roditeljima i zakonitim starateljima odgovarajuću pomoć u obavljanju dužnosti vaspitavanja deteta i obezbeđuju razvoj institucija, objekata i službi za brigu o deci.

3. Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile da se deca zaposlenih roditelja koriste uslugama dečjih ustanova i objekata.

Član 19.

1. Države članice preduzimaju sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mere radi zaštite deteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zloupotrebe, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući i seksualnu zloupotrebu, dok je na brizi kod roditelja, zakonitih staratelja ili nekog drugog lica kome je poverena briga o detetu.

2. Takve zaštitne mere treba da obuhvate, po potrebi, efikasne postupke za ustanovljavanje socijalnih programa za obezbeđenje podrške neophodne detetu i onima kojima je poverena briga o detetu, kao i ostale oblike sprečavanja, utvrđivanja, prijavljivanja, prosleđivanja, istrage, postupanja i praćenja slučajeva ovde navedenog zlostavljanja deteta i, po potrebi, obraćanja sudu.

Član 20.

1. Dete koje je privremeno ili trajno lišeno porodične sredine ili kome, u njegovom najboljem interesu, nije dozvoljeno da ostane u tom krugu ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.

2. Države članice, u skladu sa svojim nacionalnim zakonima, obezbeđuju alternativno staranje za takvo dete.

3. Takvo staranje treba da obuhvata, između ostalog, smeštaj u drugu porodicu, kafalah prema islamskom pravu, usvojenje ili, ako je neophodno, smeštaj u odgovarajuće ustanove za brigu o deci. Pri razmatranju rešenja, treba obratiti dužnu pažnju i na činjenicu da je poželjan kontinuitet u podizanju deteta, kao i na etničko, versko, kulturno i lingvističko poreklo deteta.

Član 21.

Države članice koje priznaju i/ili dozvoljavaju sistem usvojenja obezbeđuju da najbolji interesi deteta budu odlučujući i:

- (a) obezbeđuju da usvojenje deteta odobrava samo nadležni organ koji utvrđuje, u skladu sa odnosnim zakonom i procedurama i na osnovu svih relevantnih i pouzdanih informacija, da se usvojenje dozvoljava s obzirom na položaj deteta u vezi sa roditeljima, rođacima i zakonitim starateljima i, po potrebi, da su zainteresovana lica svesno dala saglasnost za usvojenje na osnovu takvog saveta koji može biti potreban;
- (b) priznaju da se međudržavno usvojenje može smatrati alternativnom mogućnošću brige o detetu ako se dete ne može smestiti u drugu porodicu ili biti usvojeno ili ako se o njemu ne može voditi briga na pogodan način u zemlji njegovog porekla;
- (c) obezbeđuju da dete na koje se odnosi međudržavno usvojenje uživa zaštitu i standarde jednake onima koji postoje u slučaju usvojenja u okviru jedne zemlje;
- (d) preduzimaju sve odgovarajuće mere kako u slučaju međudržavnog usvojenja smeštaj ne bi imao za posledicu neopravdanu finansijsku korist za one koji u tome ne učestvuju;
- (e) unapređuju, gde je to pogodno, ciljeve ovog člana zaključivanjem bilateralnih ili multilateralnih aranžmana ili sporazuma i nastoje, u tom okviru, da smeštaj deteta u drugoj zemlji izvrše nadležni organi ili tela.

Član 22.

1. Države članice preduzimaju odgovarajuće mere kako bi detetu koje traži status izbeglice ili koje se smatra izbeglicom, u skladu sa odgovarajućim međunarodnim ili nacionalnim zakonom i procedurama, bez obzira na to da li je dete u pratnji svojih roditelja ili nekog drugog lica ili ne, omogućile da dobije odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u ostvarivanju prava sadržanih u ovoj konvenciji i u drugim međunarodnim instrumentima o pravima čoveka ili o humanitarnim pitanjima čije su članice pomenute države.

2. U tom cilju, države članice, ako smatraju za shodno, učestvuju u svim naporima Ujedinjenih nacija i drugih nadležnih međuvladinih ili nevladinih organizacija koje sarađuju sa Ujedinjenim nacijama, u cilju zaštite i pružanja pomoći takvom detetu i nalaženja roditelja ili drugih članova porodice deteta izbeglice radi pribavljanja informacija neophodnih za spajanje sa njegovom porodicom. U slučajevima kada se ne mogu pronaći roditelji niti ostali članovi porodice, detetu se pruža jednaka zaštita kao i svoj drugoj deci koja su stalno ili privremeno lišena porodičnog kruga iz bilo kog razloga, kako je to navedeno u ovoj konvenciji.

Član 23.

1. Države članice priznaju da mentalno zaostalo ili fizički invalidno dete treba da uživa pun i dostojan život, u uslovima kojima se obezbeđuje njegovo dostojanstvo, podstiče samostalnost i olakšava aktivno učešće deteta u zajednici.

2. Države članice uvažavaju pravo invalidnog deteta na posebnu negu i podsticaje i obezbeđivati pomoć detetu koje za to ispunjava uslove i onima koji su odgovorni za staranje o njemu, a za koju je podnesen zahtev, zavisno od raspoloživih sredstava, i koja odgovara stanju deteta i uslovima roditelja ili drugih lica koja se staraju o detetu.

3. Uvažavajući posebne potrebne invalidnog deteta, pomoć u skladu s tačkom 2. pruža se besplatno uvek kad je to moguće, imajući u vidu finansijska sredstva roditelja ili drugih lica koja se staraju o detetu, i koja je tako osmišljena da invalidno dete ima efikasan pristup i dobija obrazovanje, obuku, usluge zdravstvene zaštite i rehabilitacije, pripremu za zapošljavanje i mogućnost rekreacije na način koji doprinosi ostvarivanju što potpunije društvene integracije i ličnog razvoja deteta, uključujući kulturni i duhovni razvoj.

4. Države članice unapređuju, u duhu međunarodne saradnje, razmenu odgovarajućih informacija u oblasti preventivne zaštite zdravlja i medicinskog, psihološkog i funkcionalnog lečenja invalidnog deteta, uključujući širenje i dostupnost informacija u vezi sa metodama obuke u cilju rehabilitacije i stručnog osposobljavanja, kako bi se državama članicama omogućilo da poboljšaju svoje mogućnosti i veštine i prošire svoja iskustva u tim oblastima. U tom cilju, posebna pažnja poklanja se potrebama zemalja u razvoju.

Član 24.

1. Države članice priznaju pravo deteta na najviši nivo zdravstvene i medicinske zaštite i na rehabilitaciju. Države članice će nastojati da ni jednom detetu ne bude uskraćeno pravo na takvu zdravstvenu zaštitu.

2. Države članice će se zalagati za potpuno ostvarivanje ovog prava i, posebno, preduzimati odgovarajuće mere za:

(a) smanjenje smrtnosti odojčadi i dece;

(b) obezbeđenje neophodne medicinske pomoći i zdravstvene zaštite svoj deci, sa naglaskom na razvoj primarne zdravstvene zaštite;

- (c) suzbijanje bolesti i pothranjenosti, uključujući u okviru primarne zdravstvene zaštite, između ostalog primenu lako dostupne tehnologije i obezbeđujući adekvatne hranljive namirnice i čistu vodu za piće, uzimajući u obzir opasnosti i rizik zagađenja životne sredine;
- (d) obezbeđenje odgovarajuće zaštite majke pre i posle rođenja deteta;
- (e) omogućavanje svim segmentima društva, posebno roditeljima i deci, da budu informisani i da im se pruži podrška u korišćenju osnovnih znanja o zdravlju, ishrani deteta, prednostima dojenja, higijeni i higijenskim uslovima životne sredine, kao i sprečavanju nesreća;
- (f) razvoj preventivne zdravstvene zaštite, savete roditeljima i obrazovanje i pružanje usluga u vezi s planiranjem porodice.

3. Države članice preduzimaju sve efikasne i odgovarajuće mere za ukidanje tradicionalne prakse koja šteti zdravlju dece.

4. Države članice preuzimaju na sebe obavezu da unapređuju i podstiču međunarodnu saradnju u cilju postepenog postizanja potpune realizacije prava iz ovog člana. U tom pogledu, posebno će se uzeti u obzir potrebe zemalja u razvoju.

Član 25.

Države članice uvažavaju pravo deteta, koje su nadležni organi zbrinuli radi staranja, zaštite ili lečenja njegovog fizičkog ili mentalnog zdravlja, na periodične provere lečenja koja se obezbeđuje detetu i svih ostalih okolnosti od značaja za njegovo zbrinjavanje.

Član 26.

1. Države članice uvažavaju pravo svakog deteta da koristi socijalnu zaštitu, uključujući socijalno osiguranje, i preduzimaju sve mere neophodne za puno ostvarivanje tog prava u skladu s nacionalnim zakonima.

2. Ove povlastice treba da budu priznate, ako to odgovara, uzimajući u obzir sredstva i uslove deteta i lica koja su odgovorna za izdržavanje deteta, kao i sve ostale uslove značajne za zahteve za povlastice koje podnese dete ili koji se podnesu u njegovo ime.

Član 27.

1. Države članice priznaju pravo svakog deteta na životni standard primeren fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju deteta.

2. Roditelj(i) ili druga lica odgovorna za dete imaju prvenstveno odgovornost da, u okviru svojih sposobnosti i finansijskih mogućnosti, obezbede životne uslove potrebne za razvoj deteta.

3. Države članice, u skladu s nacionalnim uslovima i svojim mogućnostima, preduzimaju odgovarajuće mere za pomoć roditeljima i drugim licima odgovornim za dete, radi ostvarivanja ovog prava i, u slučaju potrebe, obezbeđuju materijalnu pomoć i programe potpore, posebno u pogledu ishrane, odeće i stanovanja.

4. Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile da dete dobija izdržavanje od roditelja ili drugih lica koja su finansijski odgovorna za dete, kako u okviru države članice tako i iz inostranstva. Posebno, ako lice koje je finansijski odgovorno za dete ne živi u istoj državi u kojoj i dete, države članice podstiču pristupanje međunarodnim sporazumima, odnosno zaključenje takvih sporazuma, kao i drugih odgovarajućih aranžmana.

Član 28.

1. Države članice priznaju pravo deteta na obrazovanje i, radi postepenog ostvarenja tog prava na osnovu jednakih mogućnosti, posebno:

- (a) proglašavaju osnovno obrazovanje obaveznim i besplatnim za sve;
- (b) podstiču razvoj različitih oblika srednjoškolskog obrazovanja, uključujući opšte i stručno obrazovanje, koje je dostupno svoj deci i preduzimaju odgovarajuće mere kao što su uvođenje besplatnog obrazovanja i pružanje finansijske pomoći u slučaju potrebe;
- (c) svima omogućavaju sticanje visokog obrazovanja na osnovu sposobnosti, koristeći prikladna sredstva;
- (d) svoj deci stavljaju na raspolaganje obrazovne i stručne informacije i usluge profesionalne orijentacije;
- (e) preduzimaju mere za podsticanje redovnog pohađanja škole i smanjenje ispisivanja iz škole.

2. Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mere kako bi se disciplina u školama mogla sprovoditi na način koji je u skladu sa ljudskim dostojanstvom deteta i ovom konvencijom.

3. Države članice unapređuju i podstiču međunarodnu saradnju o pitanjima koja se odnose na obrazovanje, posebno radi doprinosa eliminaciji neznanja i nepismenosti u svetu i olakšanja pristupa nauci, tehničkom znanju i savremenim metodama nastave. U tom pogledu, posebna pažnja se poklanja potrebama zemalja u razvoju.

Član 29.

1. Države članice saglasne su da obrazovanje deteta treba da bude usmereno na:

- (a) razvoj ličnosti deteta i razvoj obdarenosti i mentalnih i fizičkih sposobnosti do krajnjih granica;
- (b) razvoj poštovanja prava čoveka i osnovnih sloboda, kao i poštovanje principa sadržanih u Povelji Ujedinjenih nacija;
- (c) razvoj poštovanja roditelja deteta, njegovog kulturnog identiteta, jezika i vrednosti, nacionalnih vrednosti zemlje u kojoj dete živi i zemlje iz koje ono potiče, kao i civilizacija koje su različite od njegove;
- (d) pripremu deteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova i prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i verskim grupama i licima autohtonog porekla;
- (e) razvoj poštovanja prirodne sredine.

2. Ni jedna odredba ovog člana, kao ni člana 28. ne sme se tumačiti tako da se ograničava sloboda pojedinaca i tela da osnivaju i upravljaju obrazovnim ustanovama, imajući uvek u vidu poštovanje principa izloženih u tački 1. ovog člana i pod uslovom da je obrazovanje u takvim institucijama u skladu sa minimalnim standardima koje može propisati država.

Član 30.

U onim državama u kojima postoje etničke, verske ili jezičke manjine ili lica autohtonog porekla, dete koje pripada takvoj manjini ili je autohtonog porekla ne sme biti lišeno prava, u zajednici sa ostalim pripadnicima grupe, na svoju kulturu, ispovedanje svoje vere i vršenje verskih obreda ili upotrebu svog jezika.

Član 31.

1. Države članice priznaju pravo deteta na odmor i slobodno vreme, na igru i rekreaciju koja odgovara uzrastu deteta i slobodno učešće u kulturnom životu i umetnosti.

2. Države članice poštuju i unapređuju pravo deteta na puno učešće u kulturnom i umetničkom životu i podstiču pružanje odgovarajućih i jednakih mogućnosti za kulturne, umetničke, rekreativne i slobodne aktivnosti.

Član 32.

1. Države članice priznaju pravo deteta na zaštitu od ekonomske eksploatacije i rada na poslu koji može biti opasan ili ometati obrazovanje deteta ili štetiti zdravlju deteta, odnosno njegovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom ili socijalnom razvoju.

2. Države članice preduzimaju zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mere za primenu odredaba ovog člana. U tom cilju, a imajući u vidu odgovarajuće odredbe drugih međunarodnih instrumenata, države članice posebno:

- (a) određuju minimalnu starost za zapošljavanje;
- (b) obezbeđuju regulisanje radnog vremena i uslova rada;
- (c) određuju odgovarajuće kazne ili druge sankcije kako bi se osigurala efikasna primena odredaba ovog člana.

Član 33.

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mere, uključujući zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mere, za zaštitu dece od nelegalne upotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci, kako je definisano odgovarajućim međunarodnim ugovorima, i za sprečavanje korišćenja dece u nelegalnoj proizvodnji i trgovini tim supstancama.

Član 34.

Države članice obavezuju se da zaštite dete od svih oblika seksualnog izrabljivanja i seksualne zloupotrebe. U tom cilju, države članice posebno preduzimaju sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mere za sprečavanje:

- (a) navođenja ili prisiljavanja deteta da učestvuje u nezakonitim seksualnim aktivnostima;
- (b) eksploatatorskog korišćenja dece u prostituciji ili drugim nezakonitim seksualnim radnjama;
- (c) eksploatatorskog korišćenja dece u pornografskim predstavama i časopisima.

Član 35.

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mere za sprečavanje nasilnog odvođenja, prodaje ili trgovine decom u bilo kom cilju i u bilo kom obliku.

Član 36.

Države članice štite dete od svih drugih oblika eksploatacije štetne za dete.

Član 37.

Države članice obezbeđuju da:

- (a) ni jedno dete ne bude izloženo mučenju ili drugim okrutnim, neljudskim ili ponižavajućim postupcima ili kazni. Smrtna kazna i doživotna robija bez mogućnosti puštanja na slobodu ne može se izreći za krivična dela koja su učinila lica mlađa od osamnaest godina;
- (b) ni jedno dete ne može biti lišeno slobode nezakonito ili samovoljno. Hapšenje, pritvor ili zatvor za dete mora biti u skladu sa zakonom i koristiti se samo kao poslednja moguća mera i za najkraće moguće vreme;
- (c) sa detetom lišenim slobode postupa se tako što se poštuje dostojanstvo ljudske ličnosti, kao i na način kojim se uzimaju u obzir potrebe lica njegovih godina. Svako dete lišeno slobode odvaja se od odraslih, osim ako se ne smatra da je to u najboljem interesu deteta i ima pravo da održava kontakt sa svojom porodicom preko pisama i poseta, osim u izuzetnim slučajevima;
- (d) svako dete lišeno slobode ima pravo na hitnu pravnu i drugu odgovarajuću pomoć, pravo da pred sudom ili drugim nadležnim, nezavisnim i nepristrasnim organom postavi pitanje zakonitosti lišavanja slobode, kao i pravo na hitnu odluku o tom pitanju.

Član 38.

1. Države članice obavezuju se da poštuju i obezbede poštovanje pravila međunarodnog humanitarnog prava koja se primenjuju na njih u oružanim sukobima, a koja se odnose na dete.
2. Države članice preduzimaju sve praktično izvodljive mere kako lica koja još nisu navršila petnaest godina života ne bi neposredno učestvovala u sukobima.
3. Države članice se uzdržavaju od regrutovanja u oružane snage lica koja još nisu navršila petnaest godina života.

Pri regrutovanju onih lica koja su navršila petnaest godina života ali ne osamnaest države članice nastoje da daju prednost najstarijima.

4. U skladu sa obavezama na osnovu međunarodnog humanitarnog prava da štite civilno stanovništvo u oružanim sukobima, države članice preduzimaju sve praktično izvodljive mere kako bi obezbedile zaštitu i brigu o deci pogođenoj oružanim sukobom.

Član 39.

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mere za bolji fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju deteta koje je žrtva nekog oblika zanemarivanja, eksploatacije, zloupotrebe, mučenja ili nekog drugog oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja ili oružanih sukoba. Takav oporavak i reintegracija se odvijaju u sredini koja podstiče zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo deteta.

Član 40.

1. Države članice priznaju pravo svakog deteta za koje se tvrdi ili koje je optuženo ili za koje je priznato da je prekršilo krivični zakon da se s njim postupa na način kojim se podstiče njegovo osećanje dostojanstva i vrednosti, što jača njegovo poštovanje prava čoveka i osnovne slobode drugih i pri čemu se uzimaju u obzir uzrast deteta i želja da se poboljša njegova reintegracija i da ono preuzme konstruktivnu ulogu u društvu.

2. U tom cilju i imajući u vidu odgovarajuće odredbe međunarodnih instrumenata, države članice posebno obezbeđuju da se:

(a) ni za jedno dete neosnovano ne tvrdi, da ne bude optuženo ili da ne prizna da je prekršilo krivični zakon zbog dela ili propusta koji nisu zabranjeni nacionalnim ili međunarodnim zakonima u vreme kada su učinjeni;

(b) svakom detetu za koje se tvrdi ili koje je optuženo za kršenje krivičnog zakona daju bar sledeće garancije:

(i) da se smatra nevinim dok se krivica ne dokaže po zakonu;

(ii) da bude odmah i direktno obavešteno o optužbama protiv njega i ukoliko je potrebno njegovih roditelja ili zakonskih staratelja i da ima pravnu ili drugu odgovarajuću pomoć u pripremi i prezentiranju svoje odbrane;

(iii) da se postupak vodi bez zakašnjenja od strane nadležnog nezavisnog i nepristrasnog organa ili sudskog tela, u pravičnom saslušanju u skladu sa zakonom, u prisustvu pravne ili druge odgovarajuće pomoći, i osim ukoliko se ne smatra da to nije u interesu deteta, posebno uzimajući u obzir njegove godine, ili položaj njegovih roditelja ili zakonskih staratelja;

(iv) da ne bude prisiljeno da svedoči ili da prizna krivicu; da se ispituju ili da budu ispitani svedoci druge strane i da se obezbedi učešće i ispitivanje njegovih svedoka pod jednakim uslovima;

(v) da ukoliko se smatra da je prekršilo krivični zakon, ovu odluku i svaku dosuđenu meru koja iz toga proizlazi, ponovo razmatra viši, nadležni, nezavisni i nepristrasni organ ili sudsko telo u skladu sa zakonom;

(vi) da ima besplatnu pomoć prevodioca ukoliko dete ne može da razume ili ne govori jezik koji se koristi;

(vii) da se poštuje njegova privatnost na svim nivoima postupka.

3. Države potpisnice će nastojati da podstiču donošenje zakona, postupaka, uspostavljanje organa i ustanova primenljivih na decu za koju se tvrdi, koja su optužena i za koju se smatra da su prekršili krivični zakon, a posebno:

(a) utvrđivanje najniže starosti ispod koje deca ne mogu biti smatrana sposobnim za kršenje krivičnog zakona;

(b) kadgod je moguće i poželjno, mere za postupanje sa takvom decom, bez pribegavanja sudskom postupku, s tim da ljudska prava i zakonska zaštita budu u potpunosti poštovana.

Raznolikost raspoloživih mogućnosti kao što su briga, savetovanje, nadzor; pravno zastupanje; uslovno kažnjavanje; prihvat; obrazovanje i programi stručnog usmeravanja i druge mogućnosti institucionalne brige biće na raspolaganju da bi se obezbedilo da se sa decom postupa na način koji odgovara njihovom dobu i koji je proporcionalan i okolnostima i učinjenom delu.

Član 41.

Ni jedna odredba ove konvencije neće uticati na bilo koje druge odredbe koje više doprinose ostvarivanju prava deteta, a koje se eventualno nalaze:

(a) u zakonima države članice ili

(b) u međunarodnom pravu koje ta država primenjuje.

DEO II.

Član 42.

Države članice obavezuju se da s principima i odredbama Konvencije što šire i na odgovarajući i aktivan način upoznaju kako odrasla lica tako i decu.

Član 43.

1. Radi razmatranja postignutog napretka država članica u izvršavanju obaveza preuzetih na osnovu ove konvencije, osniva se Komitet za prava deteta koji vrši funkcije navedene u daljem tekstu.

2. Komitet sačinjava osamnaest eksperata visokih moralnih kvaliteta i priznate kompetentnosti u oblasti na koju se odnosi ova Konvencija. Članove Komiteta biraju države članice iz redova svojih državljana i oni obavljaju svoje dužnosti u ličnom svojstvu, pri čemu se vodi računa o podjednakoj geografskoj zastupljenosti, kao i o glavnim pravnim sistemima.

3. Članovi Komiteta biraju se tajnim glasanjem sa liste lica koja nominuju države članice. Svaka država članica može nominovati jedno lice iz redova svojih državljana.
4. Prvi izbori za Komitet održavaju se najkasnije šest meseci nakon datuma stupanja na snagu ove konvencije, a nakon toga svake druge godine. Najmanje četiri meseca pre datuma svih izbora, Generalni sekretar Ujedinjenih nacija upućuje pismo državama članicama pozivajući ih da podnesu svoje nominacije u roku od dva meseca. Generalni sekretar nakon toga priprema listu svih tako nominovanih lica prema abecednom redu, naznačujući i države članice koje su ih nominovale i podnosi je državama članicama ove konvencije.
5. Izbori se održavaju na sastancima država članica koje saziva Generalni sekretar u sedištu Ujedinjenih nacija. Na tim sastancima na kojima kvorum čine dve trećine država članica, u Komitetu se biraju lica koja dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država članica koji su prisutni i koji glasaju.
6. Članovi Komiteta biraju se na period od četiri godine. Mogu se ponovo birati ako budu ponovno nominovani. Mandat petorice članova izabranih na prvim izborima ističe nakon dve godine. Odmah nakon prvih izbora, imena te petorice članova žrebom utvrđuje predsedavajući sastanka.
7. Ako neki član Komiteta umre ili podnese ostavku ili izjavi da iz nekog drugog razloga ne može više da obavlja dužnosti u Komitetu, država članica koja je nominovala tog člana imenuje drugog eksperta iz redova svojih državljana na isto mesto za preostali deo mandata u zavisnosti od odobrenja Komiteta.
8. Komitet utvrđuje svoj poslovnik.
9. Komitet bira svoje funkcionere na period od dve godine.
10. Sastanci Komiteta obično se održavaju u sedištu Ujedinjenih nacija ili u nekom drugom pogodnom mestu koje odredi Komitet. Komitet se obično sastaje jednom godišnje. Dužina trajanja sastanka Komiteta određuje se i, po potrebi, preispituje na sastanku država članica ove konvencije, u zavisnosti od saglasnosti Generalne skupštine.

11. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija obezbeđuje potrebno osoblje i uslove za efikasno obavljanje funkcija Komiteta na osnovu ove konvencije.

12. Uz saglasnost Generalne skupštine, članovi Komiteta osnovanog na osnovu ove konvencije primaju platu iz sredstava Ujedinjenih nacija pod uslovima koje odredi Skupština.

Član 44.

1. Države članice obavezuju se da Komitetu preko Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija podnose izveštaje o merama koje su usvojile, a koje doprinose ostvarivanju prava koja su ovde priznata, kao i o napretku postignutom u ostvarivanju tih prava:

(a) u roku od dve godine od stupanja Konvencije na snagu u državama članicama;

(b) nakon toga, svakih pet godina.

2. U izveštajima pripremljenim u skladu s ovim članom ukazaće se na faktore i teškoće, ako ih ima, koji utiču na stepen ostvarivanja obaveza po ovoj konvenciji. Izveštaji treba da sadrže dovoljno informacija na osnovu kojih će Komitet imati potpun uvid u primenu Konvencije u odnosnoj zemlji.

3. Država članica koja je podnela sveobuhvatan prvi izveštaj Komitetu ne mora u svojim narednim izveštajima koji se podnose u skladu s tačkom 1(b) ponavljati osnovne informacije koje je prethodno već dala.

4. Komitet može zatražiti od država članica dodatne informacije koje se odnose na primenu Konvencije.

5. Komitet podnosi Generalnoj skupštini, preko ekonomskog i socijalnog saveta, svake dve godine izveštaje o svojim aktivnostima.

6. Države članice stavljaju izveštaje na uvid javnosti u svojim zemljama.

Član 45.

Radi podsticanja efikasne primene Konvencije i ohrabrivanja međunarodne saradnje u oblasti o kojoj je reč u ovoj konvenciji:

(a) specijalizovane agencije, UNICEF i drugi organi Ujedinjenih nacija imaju pravo na prisustvo svog predstavnika prilikom razmatranja primene onih odredaba ove konvencije koje su u njihovoj nadležnosti. Komitet može

pozvati specijalizovane agencije, UNICEF i druge organe Ujedinjenih nacija da podnesu izveštaje o primeni Konvencije u oblastima koje su u okviru njihovih aktivnosti;

(b) Komitet, ako smatra za shodno, dostavlja specijalizovanim agencijama, UNICEF-u i drugim nadležnim telima izveštaje država članica koji sadrže zahtev ili ukazuju na potrebu za stručnim savetima ili pomoći, zajedno sa eventualnim zapažanjima i predlozima u vezi s tim molbama ili potrebama;

(c) Komitet može dati preporuku Generalnoj skupštini da zamoli Generalnog sekretara da u ime Komiteta preduzme studije o konkretnim pitanjima koja se odnose na pravo deteta;

(d) Komitet može davati predloge i opšte preporuke koje se zasnivaju na informacijama primljenim u skladu sa čl. 44. i 45. ove konvencije. Takvi predlozi i opšte preporuke dostavljaju se zainteresovanim državama članicama, a Generalna skupština se o njima obaveštava uz eventualne komentare država članica.

DEO III

Član 46.

Ova Konvencija je otvorena za potpisivanje svim državama.

Član 47.

Konvencija podleže ratifikaciji. Ratifikacioni instrumenti se deponuju kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 48.

Ova Konvencija ostaje otvorena za pristupanje svim državama. Instrumenti o pristupanju deponuju se kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 49.

1. Ova Konvencija stupa na snagu tridesetog dana od datuma deponovanja dvadesetog ratifikacionog instrumenta ili instrumenta o pristupanju kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

2. Za svaku državu koja ratifikuje Konvenciju ili joj pristupi nakon deponovanja dvadesetog ratifikacionog instrumenta ili instrumenta o pristupanju, Konvencija stupa na snagu tridesetog dana od datuma deponovanja ratifikacionog instrumenta ili instrumenta o pristupanju.

Član 50.

1. Svaka država članica može predložiti amandmani i podneti ga Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar nakon toga dostavlja predloženi amandman državama članicama uz molbu da naznače da li su za konferenciju država članica radi razmatranja i glasanja o predlozima. U slučaju da se u roku od četiri meseca od datuma dostavljanja takvog amandmana najmanje jedna trećina država članica izjasni za konferenciju, Generalni sekretar saziva konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija. Svi amandmani koje usvoji većina država članica koje su prisutne i koje glasaju na konferenciji, podnose se na odobrenje Generalnoj skupštini.

2. Amandman usvojen u skladu s tačkom (1) ovog člana stupa na snagu nakon odobrenja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija i prihvatanja od strane dve trećine država članica.

3. Kada stupi na snagu, amandman postaje obavezan za one države članice koje su ga prihvatile, a ostale države članice i dalje obavezuju odredbe ove konvencije i svi eventualni amandmani prihvaćeni ranije.

Član 51.

1. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija prima i dostavlja svim državama tekst o rezervama koje izraze države u vreme ratifikacije ili pristupanja.

2. Rezerva koja nije u skladu s ciljem i namenom ove konvencije nije dozvoljeno.

3. Rezerve se mogu povući u bilo koje vreme pismenim obaveštenjem upućenim Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, koji o tome obaveštava sve države. Takvo obaveštenje stupa na snagu na dan kada ga primi Generalni sekretar.

Član 52.

Država članica može otkazati ovu konvenciju pismenim obaveštenjem Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Otkaz stupa na snagu godinu dana nakon što Generalni sekretar primi ovo obaveštenje.

Član 53.

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je određen za depozitara Konvencije.

Član 54.

Original ove konvencije, čiji su tekstovi na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku podjednako verodostojni, deponuje se kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Potvrđujući navedeno, potpisnici za to propisno ovlašćeni, potpisali su ovu konvenciju.

DODATNI IZVORI ZA OBUKU O DEČJIM I LJUDSKIM PRAVIMA

COUNCIL OF EUROPE (<http://www.coe.int>)

- *COMPASS (KOMPAS)*

Priručnik za obuku mladih o ljudskim pravima

Sadržaj: Knjiga predstavlja sveobuhvatan pristup obuci o ljudskim pravima, namenjenoj deci. Sadrži pet poglavlja. Nastavnici ne moraju da pročitaju knjigu u celosti da bi je koristili u svom radu. Mogu da pročitaju samo odeljke koji ih najviše interesuju.

Objavljeno: maj, 2002.

ISBN: 92-871-4880-5

Internet: <http://eycb.coe.int/compass/>

- *THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS
(EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA)*

Polazna osnova za nastavnike

Sadržaj: Mapa sadrži dva dela. Naći ćete stranice sa osnovnim informacijama o načinu korišćenja publikacije i osnovne informacije o Savetu Evrope, tekst Evropske Konvencije o ljudskim pravima, uputstva za primenu načela Konvencije u praksi, informaciju o drugim nadležnostima Saveta Evrope i neke predloge za dalji rad. Postoji prezentacija skraćene verzije Konvencije, uputstva za nastavnike kao i paket aktivnosti za učenike.

Objavljeno: april, 2001.

Internet: http://www.coe.int/T/E/Com/About_Coe/Brochures/fiche_dhIndex.asp#TopOfPage

- *EDUCATIONAL PACKAGE (OBRAZOVNI PAKET)*

Ideje, izvori, metode i aktivnosti za neformalnu međukulturnu obuku mladih i odraslih

Sadržaj: Publikacija je podeljena na dva dela. Prvi deo predstavlja uvod u osnovni koncept i polaznu osnovu za međukulturno obrazovanje. Drugi daje brojne aktivnosti, metode i izvore. Publikacija je veoma korisno didaktičko sredstvo za bavljenje pitanjima stereotipa, diskriminacija, ksenofobija, antisemitizma, rasizma i drugih vidova netolerancije.

Objavljeno: decembar, 1998.

Internet: http://www.coe.int/T/E/human%5Frights/Ecri/3-Educational_resources/Education_Pack/Education_Pack_pdf.pdf

UNESCO (<http://portal.unesco.org>)

- *EDUCATION FOR INTERNATIONAL UNDERSTANDING (OBRAZOVANJE ZA MEĐUNARODNO RAZUMEVANJE)*

Sadržaj: Brošura opisuje napore UNESCO-a, koji su trajali decenijama, za unapređenje uslova obrazovanja za sve i dobrog međunarodnog razumevanja. Ona je izvor bogatih i različitih ideja, eksperimenata i mišljenja o pitanjima koja su važna za sve nacije kao što su ljudska prava, mir i demokratija. Namenjena je naročito nastavnicima i učenicima.

Objavljeno: 1996.

Internet: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001248/124833e.pdf>

UNICEF (<http://unesco.org>)

- *PROMOTING CHILDREN'S PARTICIPATION IN DEMOCRATIC DECISION-MAKING (PROMOVISANJE DEČJE PARTICIPACIJE U DEMOKRATSKOM DONOŠENJU ODLUKA)*

Sadržaj: Publikacija se bavi učešćem dece i mladih u procesu odlučivanja. Ona naglašava važnost učešća mladih u procesu donošenja odluka, na osnovu Konvencije o pravima deteta, važnost aktivizma, kao i učešća na svim nivoima u okviru struktura koje donose odluke (u porodici, školi, mestu gde žive, omladinskim i drugim organizacijama,...). Ona navodi dobre praktične primere nekih zemljama.

Objavljeno: 2001.

ISBN: 88-85401-73-2

- *A LIFE LIKE MINE (ŽIVOT KAO MOJ)*

Sadržaj: Publikacija je namenjena deci uzrasta od 9 do 12 godina. Poštovanje dečjih prava predstavljeno je na razumljiv način. Dečji životi opisani su kroz pojedinačne životne priče, uslove u kojima žive i njihove nade u bolji svet.

Objavljeno: 2001.

ISBN: 0-7894-8859-0

AMNESTY INTERNATIONAL (<http://www.amnesty.org>)

- *FIRST STEPS*

Priručnik za započinjanje obrazovanja za ljudska prava

Sadržaj: Priručnik je namenjen nastavnicima i svima onima koji su uključeni u obrazovanje mladih i koji bi želeli da uključe obrazovanje za ljudska prava u svoj rad. On prikazuje korisne metode koje se mogu koristiti za decu u

osnovnim i srednjim školama. Priručnik takođe navodi brojne reference i daje linkove drugih publikacija, organizacija i važnih web strana.

Objavljeno: 1997., London

Internet: <http://erc.hrea.org/Library/teachers/first-steps.html>

• *HUMAN RIGHTS FOR CHILDREN (LJUDSKA PRAVA ZA DECU)*

Nastavni program za podučavanje o ljudskim pravima, namenjen deci uzrasta od 3 do 12 godina

Sadržaj: Knjiga je podeljena na deset poglavlja; svako poglavlje posvećeno je jednom principu Deklaracije Ujedinjenih nacija o pravima dece. Metode predstavljene u ovoj knjizi mogu se koristiti na časovima fizičkog vaspitanja, sociologije, matematike, istorije, umetnosti i učenja jezika.

Objavljeno: 1992.

HUMAN SECURITY NETWORK

<http://www.humansecuritynetwork.org/>

• *UNDERSTANDING HUMAN RIGHTS:*

MANUAL ON HUMAN RIGHTS EDUCATION

(Razumeti ljudska prava: priručnik za obrazovanje za ljudska prava)

Sadržaj: Veoma sveobuhvatan priručnik, namenjen predavačima za ljudska prava koji reflektuje osetljiv kulturološki pristup, zasnovan na univerzalnosti ljudskih prava. On sadrži raznolikost pedagoških materijala koji će se koristiti u obuci o ljudskim pravima, bilo mladih bilo odraslih osoba.

Objavljeno: 2003., Evropski centar za obuku i istraživanje u domenu ljudskih prava i demokratije, Grac
ISBN 3-214-08322-8

HUMAN RIGHTS EDUCATION ASSOCIATES - HREA

<http://www.hrea.org/>

• *POPULAR EDUCATION FOR HUMAN RIGHTS*

(Neformalno obrazovanje za ljudska prava)

24 neposrednih vežbi za instruktore i nastavnike

Sadržaj: Ovaj priručnik za obuku namenjen je neformalnom obrazovanju sa naglaskom na pitanja koja se odnose na žene i decu, na poštovanje dostojanstva i nepristrasnih pravila, na veze između ljudskih prava i odgovornosti, koji izgrađuje građansko društvo, suočava se sa predrasudama, "informacija za osposobljavanje" itd. Veoma neposredne metode ovog priručnika mogu

biti prilagođene različitim okolnostima i kulturama i, iako namenjene neformalnom obrazovanju, takođe su uspešno korišćene u programima formalnog obrazovanja.

Objavljeno: 2000.

ISBN: 0-9706059-0-0

Internet: <http://www.hrea.org/pubs/claude00.html>

• *HUMAN RIGHTS EDUCATION RESOURCE BOOK*

(Obrazovanje za ljudska prava-knjiga izvora)

Sadržaj: Sveobuhvatan međunarodni priručnik koji uključuje popis organizacija koje vrše obuku o ljudskim pravima i sprovode određene aktivnosti kao i pregled kurseva i treninga posvećenih ljudskim pravima, a koji su u ponudi širom sveta, bibliografiju o ljudskim pravima, sa komentarima i listu nekoliko agencija.

Objavljeno: 2000.

Internet: <http://www.hrea.org/pubs/elbers00.html>

HUMAN RIGHTS INTERNET - HRI (<http://www.hri.ca/>)

• *THE HUMAN RIGHTS EDUCATION HANDBOOK*

(Priručnik za obrazovanje za ljudska prava)

Sadržaj: Publikacija je objavljena kao postupna obuka o ljudskim pravima. Nastavnicima pruža informaciju o izvorima i aktivnostima u cilju negovanja kulture ljudskih prava.

Objavljeno: 2000.

Internet: <http://www.hri.ca/publications/new/hreduhandbook/>

DRUGI KORISNI INTERNET LINKOVI:

Council of Europe - Youth:

http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Youth/

UNICEF-Compendium:

<http://www.unicef.org/teachers/compendium/index.html>

Save the Children: <http://savethechildren.org>

Child Rights Information Network: <http://www.crin.org>

Human Rights Watch (Children's Rights Division):

<http://www.hrw.org/children/about.htm>

Human Rights Internet (Children's Rights): <http://www.hri.ca/children>

UPITNIK

Svrha ovog upitnika je da prouči dejstvo didaktičkih kartica iz priručnika NAŠA PRAVA, posvećenog nastavi i učenju o dečjim pravima. Štaviše, interesuju nas Vaša mišljenja o pojedinačnim aspektima nastave o dečjim pravima. Nema tačnog ili pogrešnog odgovora na bilo koje od postavljenih pitanja.

VAŠA ZEMLJA:

- Da li smatrate da posedujete dovoljno znanja o navedenim međunarodnim instrumentima za sticanje znanja o dečjim i ljudskim pravima?

Konvencija o pravima deteta

da ne

Univerzalna Deklaracija o ljudskim pravima

Evropska Konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama

Svrha navedenih tvrđenja je da nam pruži uvid u Vaša gledišta o različitim faktorima vezanim za dečja i ljudska prava.

Molimo Vas pročitajte svako tvrđenje i, obeleživši kućicu iz kolone, označite odgovor koji odražava Vaše gledište povodom navedenog tvrđenja.

- Dečja i ljudska prava su podjednako važna, kako u svakodnevnom životu tako i u školi.

Saglasan(a) sam u potpunosti

Saglasan(a) sam

Nisam saglasan(a)

Uopšte nisam saglasan(a)

- Dečja i ljudska prava su ideali. Ona se ne mogu ostvariti u svakodnevnom životu i školi.

Saglasan(a) sam u potpunosti

Saglasan(a) sam

Nisam saglasan(a)

Uopšte nisam saglasan(a)

- Dečja i ljudska prava su luksuz koji jedino bogate zemlje mogu sebi da priušte. Siromašne zemlje takav luksuz sebi ne mogu da priušte.

Saglasan(a) sam u potpunosti

Saglasan(a) sam

Nisam saglasan(a)

Uopšte nisam saglasan(a)

- Nastavnici uvažavaju mišljenja učenika i podstiču ih da izražavaju svoje poglede tokom časova.

Saglasan(a) sam u potpunosti

Saglasan(a) sam

Nisam saglasan(a)

Uopšte nisam saglasan(a)

- Da li smatrate da su kartice pogodno nastavno sredstvo za stimulisanje dece u učenju o ljudskim pravima?

da *ne*

- Da li smatrate da su učenici bili stimulisani temom koja se direktno odnosila na njih (individualno pravo) ili im se svidela nastavna metoda?

Molimo Vas obeležite samo jednu kućicu.

Učenici su bili stimulisani temom (individualno pravo)
 o kojoj smo razgovarali.

Učenici su prvenstveno bili oduševljeni nastavnom metodom.

Učenicima su bile podjednako interesantne i tema o
 kojoj smo razgovarali i nastavna metoda.

- Molimo, navedite 3 prava ili aktivnosti, navedenih na karticama, koje su izazvale najviše odobravanja od strane Vaših učenika. Zašto?

a) Zašto?

b) Zašto?

c) Zašto?

- Koji su vidivi nasilja najviše prisutni u Vašoj školskoj sredini?

Molimo, obeležite odgovarajuću kućicu ili kućice:

a) nasilničko ponašanje

b) verbalno nasilje

c) fizičko nasilje

d) ostalo (molimo, navedite):

- Da li se u Vašoj školi poklanja dovoljno pažnje pitanjima tolerancije?

da *ne*

- Da li su učenici imali znanja o dečjim pravima pre nego što je sproveden naš projekat, NAŠA PRAVA?

Ne (uopšte) *Da (u potpunosti)* *Delimično(samo o nekim)*

- Posle sprovođenja individualnih aktivnosti, da li učenici prepoznaju povredu prava ili su u stanju da iznesu određene činjenice?

Ne (uopšte) *Da (u potpunosti)* *Delimično(samo o nekim)*

Koji su najvažniji efekti korišćenja didaktičkih kartica iz priručnika NAŠA PRAVA?

Molimo, obeležite samo jednu kućicu:

- U svakodnevnoj interakciji, učenici prepoznaju povredu prava i, uopšte, osetljiviji su na problematiku dečjih prava.

Saglasan(a) sam u potpunosti Saglasan(a) sam
Delimično sam saglasan(a) Uopšte nisam saglasan(a)

- Učenici su prijemčiviji za brojne vidove raznolikosti i različitosti u svom socijalnom okruženju.

Saglasan(a) sam u potpunosti Saglasan(a) sam
Delimično sam saglasan(a) Uopšte nisam saglasan(a)

- Koristeći kartice, učenici su naučili da kritički sagledavaju dečja prava i ne koriste ih samo za sopstvenu korist.

Saglasan(a) sam u potpunosti Saglasan(a) sam
Delimično sam saglasan(a) Uopšte nisam saglasan(a)

- Koristeći kartice, učenici su postali osetljiviji na pitanja poštovanja ljudskih prava najzanemarenije grupe dece (dece sa posebnim potrebama, dece iz siromašnih porodica).

Saglasan(a) sam u potpunosti Saglasan(a) sam
Delimično sam saglasan(a) Uopšte nisam saglasan(a)

- Korišćenjem kartica, stekao(la) sam znanje koje će mi pomoći da olakšam sprovođenje sličnih projekata vezanih za dečja prava.

Saglasan(a) sam u potpunosti Saglasan(a) sam
Delimično sam saglasan(a) Uopšte nisam saglasan(a)

- Da li biste želeli da prođete kroz dodatnu obuku za obavljanje nastave i učenje o dečjim i ljudskim pravima?

da ne

Ukoliko je Vaš odgovor pozitivan, molimo odgovorite na sledeće pitanje.

- U kojim biste oblastima nastave i učenja o dečjim i ljudskim pravima želeli da unapredite svoje znanje?

Obeležite odgovarajuće kućice.

Celishodni sadržaji za nastavu i učenje o dečjim i ljudskim pravima

Vidovi i metode nastave i učenja o dečjim i ljudskim pravima

Saradnja među nastavnicima na polju planiranja i vođenja

časova posvećenih dečjim i ljudskim pravima

- Da li biste želeli da učestvujete u obuci posvećenoj nastavi i učenju o toleranciji?

da ne

Ukoliko je Vaš odgovor pozitivan, molimo odgovorite, takođe, na sledeće pitanje.

- U kojoj biste oblasti nastave o toleranciji želeli da proširite svoje znanje?

Molimo, u kućici obeležite odgovor kome dajete prednost!

Sadržaj za nastavu i učenje o toleranciji

Metode za nastavu i učenje o toleranciji

Zahvaljujemo se što ste popunili naš upitnik o nastavi i učenju o dečjim pravima koristeći didaktičke kartice iz priručnika NAŠA PRAVA.

Molimo pošaljite svoje odgovore na sledeću adresu:

Mitja Sardoč, Obrazovno-istraživački institut, Gerbičeva 62,
1000 Ljubljana, SLOVENIA

DRŽAVE UČESNICE OEBS-A

- Albanija
- Andora
- Armenija
- Avstrija
- Azerbejdžan
- Belorusija
- Belgija
- Bosna i Hercegovina
- Bugarska
- Češka Republika
- Danska
- Estonija
- Finska
- Francuska
- Grčka
- Gruzija
- Holandija
- Hrvatska
- Island
- Irska
- Italija
- Kanada
- Kazahstan
- Kipar
- Kirgistan
- Letonija
- Lihtenštajn
- Litvanija
- Luksemburg
- Malta
- Mađarska
- Makedonija
- Moldavija
- Monako
- Nemačka
- Norveška
- Poljska
- Portugal
- Rumunija
- Ruska Federacija
- San Marino
- Sjedinjene Američke Države
- Srbija i Crna Gora
- Slovačka Republika
- Slovenija
- Španija
- Švedska
- Švajcarska
- Tadžikistan
- Turska
- Turkmenistan
- Ukrajina
- Ujedinjeno Kraljevstvo
- Uzbekistan
- Vatikan

NAŠA PRAVA

nastavno sredstvo namenjeno obrazovanju dece uzrasta od 10
do 12 godina na polju dečjih prava

Izdavač:

Ministarstvo inostranih poslova Republike Slovenije
Prešernova 25
1000 Ljubljana
Slovenija

Autori:

Blanka Jamnišek
Liana Kalčina
Andreja Barle Lakota
Zoran Pavlovič
Mitja Sardoč

Ilustrator: Matjaž Schmidt

Dizajner: Jaša Schmidt

Ljubljana, 2005